

'Niemand zag me zoals ik was'

Ernst Jansz, oprichter, toetsenist, zanger en tekstschrijver van Doe Maar én schrijver, is 75 jaar geworden. Op de kop af de dag dat Henny Vrienten een jaar eerder overleed, spreekt Nieuwe Revu met Jansz over Doe Maar, de dood en de liefde die het lijden overwint. 'Alleen nog mededogen telt.'

TEKST RICK BLOM FOTOGRAFIE ANP

H

Hoe leuk is het om 75 te worden?

'Bijzonder leuk. Nooit geloofd dat ik het zou halen. Ik dacht: de dertig red ik misschien nog net. Mijn helden uit de popmuziek, zoals Janis Joplin, stierven allemaal jong. Een andere held, Chopin, werd niet ouder dan 39. Al die mensen die er naar mijn gevoel toe deden, waren flink ontvlamd en daarna weer snel gedooft. Mij zou zoiets ook overkomen, dacht ik, maar zo is het niet gegaan. Ik ben blij met mijn leeftijd en eigenlijk wordt het leven steeds leuker. Het lijkt erop dat ik geland ben.'

En fysiek?

'Het gaat wel allemaal wat moeizamer. Ik heb sneller spierpijn of pijn in mijn schouders. Het zijn kleine dingen waar ik last van heb.'

Je onderhoudt je lijf wel?

'Ik sport niet, maar doe wel elke ochtend rek- en strekoefeningen. En naar aanleiding van de Japanse professor Emoto, die ontdekte dat positieve en negatieve gedachten invloed hebben op de vorming van ijskristallen – goede vibraties leveren de mooiste kristallen op – spreek ik mijn lichaam elke ochtend toe. Al mijn organen vraag ik hoe het ermee gaat en geef ik complimentjes. Ik vertel ze dat ze het goed doen. Of het werkt, weet ik niet, maar ik doe het graag.'

Des te ouder je wordt, des te groter de kans dat je onderweg mensen verliest. Toen je

ik je voor dit interview vroeg of ik ter voorbereiding een paar mensen kon spreken die je goed kennen, mailde je terug dat je dat lastig vond. Je schreef: 'Mijn beste vrienden zijn overleden en ik kan geen geschikte vervangers vinden.'

'Ik heb vaak afscheid moeten nemen. Van echt heel goede vrienden al drie keer.'

Vandaag is het op de kop af een jaar geleden dat Henny Vrienten overleed.

'Dat is één van die drie.'

Is het een speciale dag voor je?

'Ik denk eraan. Aan Henny en aan de mensen die hij achterliet.'

Was je bij zijn afscheid een jaar geleden?

'Jazeker... Ik wil er niet al te veel over zeggen, maar het is natuurlijk een enorm gemis... Verdriet had ik een jaar geleden nauwelijks. In dat stuk van het rouwproces zat ik toen nog niet. Er was vooral ongelof. Het ziekteverloop van Henny speelde zich in een razendsnel tempo af. Er was geen tijd om daar goed bij stil te staan.'

Waar zit je nu in dat proces?

Geëmotioneerd: 'Dat kan ik niet zeggen... Ik weet het niet...'

Het was niet de eerste keer dat je moest dealen met een groot verdriet. Toen je ➤

zeventien was, overleed je vader aan kanker. Raakt het verdriet om Henny aan dat afscheid?

‘Zo’n verlies raakt altijd aan iets dat in het verleden gebeurd is. Mijn oude pijn en verdriet komen er dan ook nog eens bij. Het stapelt zich op. Ik kan nog huilbuien krijgen als ik een film zie met een vader en een zontje.’

Je vader was je eerste echte vriend. Je was hem toegewijd, had dezelfde hobby's als hij: je kende alle vogelnamen uit je hoofd, leerde schaken en pianospelen. Je wilde concertpianist worden en Chopin spelen; zijn lievelingscomponist. In je boek *Molenbeekstraat* schreef je: ‘Zolang ik leefde naar zijn normen en waarden en hem een aange-naam bestaan bezorgde, had ik zelf bestaansrecht en was dat de zin van het leven, van mijn leven.’

‘Mijn vader had van alles meegemaakt, in de oorlog met name, en moest dat allemaal verwerken. Hij zat in het verzet, was opgepakt en bracht de laatste maanden van de bezetting in een concentratiekamp door. Hij sprak daar niet over, maar als kind voelde ik zijn eenzaamheid verdomde goed. Omdat er gedaan werd alsof het allemaal in orde was, ging mijn vader op mij leunen en was ik het die ging zorgen voor hem. Ik probeerde zijn verdriet te compenseren door er volledig voor hem te zijn. Daarom hakte zijn dood er enorm in. Ik wist me er geen raad mee.’

Na zijn dood kwam je zus een briefje tegen waarin je vader schreef over de eenzaamheid die hij voelde en dat jij hem, als laatste persoon, ook verlaten had. Dat kwam aan als een doodsklap.

‘Die laatste jaren was ik hem nog steeds toegewijd, maar richtte me ook op een eigen leven met vriendjes en vriendinnetjes. Dus toen ik dat las, vóelde ik ook dat ik mijn vader teleurgesteld had. Goedmaken kon ik het niet, want hij was al dood.’

Je begon in die tijd ook met muziek bij CCC Inc. Een paar jaar na het overlijden van

‘Het ziekteverloop van Henny speelde zich in een razendsnel tempo af. Er was geen tijd om daar goed bij stil te staan’

je vader verhuisde je met die band van Amsterdam naar het dorp Neerkant in Brabant om daar in een oude boerderij een commune te stichten. Was dat een vlucht vooruit?

‘Ik liet alles achter me. Wat ik meenam, weet ik niet meer precies. Een tas met kleding misschien. Ik begon een nieuw leven. In Amsterdam zat ik door de studentenvereniging Olofspoort bij Provo. Daar in de kelder maakten ze molotovcocktails om naar de politie te gooien. Ik was vaak bij rellen aanwezig, maar deed niet mee. Door de dood van mijn vader zette ik mezelf onbewust op afstand van het werkelijke leven. Ik beschouwde het meer, dan dat ik eraan deelnam. Bij die rellen was dat een uitkomst. Ik had lang haar, dus de ME had me makkelijk onder de relschoppers kunnen scharen. Als de politie op de menigte inrende, vluchtten al die provo’s weg, maar ik niet. Ik bleef gewoon staan. En de politie holde langs me heen alsof ik er niet was. Op de een of andere manier had ik me onzichtbaar weten te maken. In Amsterdam was ik een buitenstaander, in CCC Inc voelde ik me wel thuis. Die band bleek in het brandpunt te staan van de hippiebeweging in Nederland. We woonden in een commune, speelden op manifestaties tegen de oorlog in Vietnam en waren tegen het establishment. Wij waren de nieuwe generatie. En ik maakte het van binnen uit mee. Een vlucht vooruit? Ja, helemaal.’

Ook in Brabant leek je de eerste tijd niet gelukkig. Vanaf je twintigste rookte je elke dag hasj, vergat je de dingen die je wilde vergeten.

‘Binnen de band was ik gelukkig. Maar zodra ik me daarbuiten begaf, was ik onzeker en mensenschuw. Ook in mijn relaties was ik niet happy. Ik kon me niet geven zoals van me verwacht werd. Altijd hield ik een reserve. Ik wilde anderen niet weer teleurstellen, zoals ik meende dat ik mijn vader teleurgesteld had. Maar omdat ik geen enkele behoorlijke relatie meer kon aangaan, stelde ik aan één stuk door teleur. Ik maakte het mezelf en anderen zó moeilijk. De muziek hield me overeind. Het verbond me met de anderen. Dat gaf me troost en kracht. Omdat ik me in de muziek wel gaf, kon ik me daarin uiten en contact maken.’

Je hebt een krankzinnige carrière gehad. Je speelde mee tijdens de openingsconcerten van Paradiso en de Melkweg, op het eerste grote popfestival in Nederland – dat van Kralingen – en Doe Maar was de eerste en misschien wel de enige Nederlandse band ooit die Beatles-achtige taferelen meemaakte.

‘Ik had nooit als doel dat ik dat allemaal wilde bereiken. Er was geen masterplan. Ik liet me meevoeren en gaf me er aan over. Wat gebeurde, was zo groots, dat kón eigenlijk niet, maar ik genoot er enorm van. Het grote succes kwam toen Henny bij Doe Maar kwam, een commercieel genie. Hij wilde eerst niet, want hij dacht dat je met teksten in het Nederlands geen droog brood kon verdienen, maar de muziek vond hij leuk. Na enige tijd belde hij op en vroeg of hij er toch bij kon. Zijn invloed was geweldig. Hij was met dingen bezig, waar ik en de anderen helemaal niet over nadachten. Over kleding bijvoorbeeld. Terwijl ik de eerste tijd nog optrad op blote voeten of in kaplaarzen, dacht Henny na over het afknippen van de mouwtjes van T-shirts.’

Was het lastig om de ruimte in de band te delen met Henny Vrienten?

‘Eigenlijk niet. Later, toen we ermee opgehouden waren, ging alle belangstelling alleen naar Henny en niet naar mij, omdat hij de meeste hits gezongen had. Dat was soms moeilijk. Ik had ook wel een rol in de band gehad, vond ik.’

Doe Maar – Nederlandstalige teksten op een reggaebeat – was jouw idee. Heb je achteraf voldoende erkend gevoeld?

‘Daarvoor niet. Het was altijd Henny die “alles gedaan had”. Dat kwam niet door hem, maar doordat de pers dat zo schreef. Die prominente plek gunde ik hem ook. Hij was een betere midvoor dan ik. Ik was meer een goede spelverdeler. Ik hield in de gaten wat er in de band gebeurde, zorgde ervoor dat alles goed geregeld was en iedereen in de groep zich gewaardeerd voelde. De contacten met de platenmaatschappij deed ik ook, al was ik slecht met geld. Daar zorgde ik toen niet zo goed voor, haha.’

Wat hielden jullie over?

‘Onze eerste twee platen, *Doe Maar* en *Skunk*, kostten 21 gulden in de winkel. Daarvan kregen we 70 cent per lp. Voor de hele band. Bij het derde album *Doris Day en andere stukken* was het iets beter. Toen kregen we 90 cent, haha. Bij de platenmaatschappij draaide het natuurlijk alleen maar om winst. Wel gaven ze ons altijd de vrije hand en vooral dat vonden we belangrijk. Wat ik daarmee verdiende, interesseerde me niks. Al ontdekten we later dingen die echt niet konden. We dachten bijvoorbeeld dat niemand in België ons kende. Tot we hoorden dat er ’s nachts vrachtwagens vol met platen van ons als smokkelwaar de grens over gingen en onder de toonbank verkocht werden. Daar zagen wij geen cent van.’

Had je het succes zien aankomen?

‘Toen Henny erbij kwam, dacht ik stiekem wel: wij worden de Nederlandse Beatles. Niet dat ik dat ambieerde, ik sprak het ook niet uit. Ik was al blij als ik in undergroundclubjes muziek kon maken, maar het succes was uiteindelijk ongehooflijk. We kregen heel veel fanmail. Alleen van meisjes. Vijftien, zestien waren ze. En allemaal stortten ze hun hart uit. Het ging van ouders die gingen scheiden tot vaders die te veel dronken. “Maar als ik jullie muziek draai,” schreven ze er dan bij, “dan kan ik er weer tegen.” Het waren stuk voor stuk ontroerende verhalen. Omdat wij zoveel ouder waren, in de dertig, voelden we ons verantwoordelijk voor hen. Dat was zwaar.’

Je trok het je aan.

‘Het greep me aan om brieven te lezen van meisjes die met zichzelf in de knoop zaten en waar van alles mee aan de hand was. Aan de andere kant wist ik ook: er wordt naar mij geluisterd. Ik kon mijn ideeën in mijn liedjes kwijt. Misschien, dacht ik, komen die wel aan.’

Je reageerde op die brieven door in je teksten boodschappen te verwerken?

‘Absoluut. Zoals in *De bom*, *Tijd genoeg* of *Alles gaat voorbij*: let op, alles gaat voorbij, probeer bewust te leven. Ren niet mee in de hectische wereld om je heen, maar heb aandacht voor andere zaken die belangrijk zijn, zoals vriendschappen. Zulke gedachten probeerde ik bewust mee te geven. Ik denk dat die meisjes dat fijn vonden en dat het hen steunde. We schreven over gevoelens die anderen niet durfden te benoemen. Ze vonden in ons iemand die hen begreep. En zo wisten ze: ik sta niet alleen.’

Je zei eens dat zo beroemd zijn als jullie waren, niet goed is voor een mens.

‘Er waren zware momenten. Dat geluid van gilende fans die bij een optreden jouw naam schreeuwen! “Ernst, Ernst!” Dat galmde nog na als ik na zo’n concert de deur van mijn hotelkamer dichtsloeg en daar in mijn eentje voor mijn bed stond. Ik moest dan ontzettend afkicken van die meisjes die riepen dat ze van me hielden. Niemand zag me zoals ik was, maar zoals ze me wilden zien. En dan sta je daar na zo’n concert moederziel alleen ook maar een gewoon mens te zijn. Dat gaf mij een enorm gevoel van eenzaamheid. Het was altijd prettig om na een reeks concerten in Neerkant thuis te komen. Dan stond ik in de tuin, keek omhoog, zag al die sterren en realiseerde me ik dat ik maar een heel klein mannetje was in een veel groter geheel. Dat zat ’m in die verbondenheid met alles, met de natuur, in de bomen die heel schattig over mij heen gebo- ➤

NIEUWE REVU ONTMOET ERNST JANSZ

Waar? Op een mooie lentedag bij Ernst Jansz thuis in het dorp Neerkant in Brabant. **Iets genuttigd?** Uitstekende koffie. Met geklopte melk. **Verder nog iets?** De woning van Jansz in Neerkant beslaat de helft van de boerderij waar hij ooit met andere leden van de band CCC Inc een commune stichtte. 53 jaar later woont Jansz er als enige van die groep nog steeds. Het gesprek vindt plaats in de woonkeuken: hoekbank, houtkachel, keukentafel, piano, gitaar. Jansz schrijft er zijn teksten en oefent er zijn liedjes.

gen stonden. Ze hadden alles voorbij zien komen en zagen het met een glimlach aan: de bussen met fans die hier kwamen en door de ramen van het huis naar binnen keken. Die bomen gaven me troost. Dat waren bakens die hun eigen leven leefden en waaraan ik me vast kon houden.’

Ondertussen werd Doe Maar een band die omarmd werd door steeds jongere meisjes.

‘We groeide daarin, dus ik voelde me daar nooit ongemakkelijk bij. Doordat ik al die fan-mail las, wist ik ook wie er tegenover ons stonden. Ik voelde me verbonden met hen. Het was mooi dat zij houvast hadden aan onze liedjes en dat ze elkaar ontmoetten bij concerten. Er ontstond een enorm gevoel van eensgezindheid. Ik zag altijd alleen maar lachende of huilende gezichten van meisjes die aangeraakt waren door onze muziek. Iets mooiers dan dat is er bijna niet.’

Waarom besloten jullie dan toch te stoppen?

‘Na een aantal jaren aan de top, waren we een soort instituut waar mensen graag tegenaan schopten. In Nieuwe Revu bijvoorbeeld stond over onze optredens eens een artikel met de kop: “Wanneer valt de eerste dode?” Dat was een domper op de feestvreugde. Wij zagen ook wel dat er meisjes voor onze neus flauw vielen. Daar anticipeerden we op met de inzet van EHBO’ers, maar dat soort verhalen zette ons wel aan het denken. Daarop hadden we eens een optreden in België, waarna een skinhead die helemaal ondersteboven was van ons mij zijn bretels gaf: smal en oranje-rood gekleurd. Precies het type dat hoorde bij de outfit van dat soort jongens. Uit dankbaarheid deed ik het bij optredens aan. De Nederlandse skinheads die dat verhaal niet kenden, vonden dat maar niks, want een paar weken later liepen al onze fans ook met dat soort bretels rond. Zo’n invloed hadden we. De identiteit van die skinheads was ineens gegijzeld. Toen we daarna een optreden hadden in Paradiso riepen ze met pamfletten op om op te trekken tegen Doe Maar. Dat gebeurde ook. Ze braken die avond door de voordeur van het gebouw. Met stenen in hun handen stonden ze in de hal. Mijn grote vriend Huib Schreurs, toen de directeur daar, stond zij aan zij met zijn staf voor de deuren van de zaal om ze

tegen te houden. De politie kwam net op tijd om iedereen te ontzetten en legden met overvalwapens een cordon om Paradiso. De ouders die de kinderen na het concert kwamen ophalen, wisten niet wat ze zagen. Het was alsof het oorlog was. Kort erop waren we de hoofdact op Pinkpop waar we werden bekogeld. Daags erna moesten we concluderen dat onze fans, die meisjes, kinderen nog, gevaar liepen. Met hen mocht natuurlijk niks gebeuren. Dat was het moment dat we besloten niet meer op te treden. Eerder hadden we al een persstop ingesteld en zaten we met de vraag of we procedures moesten aanspannen tegen al die mensen die dankzij ons miljoenen verdienden aan de verkoop van Doe Maar-merchandise, waar wij geen cent van zagen. Wat overbleef, was het maken van een plaat, voor ons altijd een feestje. Ook dat lukte niet meer. In de studio hing een grauwsluier over ons. We vroegen ons af: waar zijn we beland? Het plezier in het maken van muziek was verdwenen. Dus waarom doe je het dan nog? De technicus van de studio herinnerde zich later het moment waarop Henny en ik elkaar aankeken en besloten er helemaal mee op te houden. Ter plekke haalde hij de banden van de recorder en daarna liepen we naar buiten. Het was klaar.’

Hoe voelde dat?

‘Als een fantastische zet. Het initiatief was ons uit handen genomen door allerlei belanghebbenden die niets met onze muziek hadden. Zij hadden Doe Maar gekaapt. Wij namen het heft weer in eigen handen. De platenmaatschappij ging natuurlijk helemaal over de nek, want die hadden voor de toekomst al van alles gepland. Ze zouden weer veel geld verdienen en daar zetten wij ineens een streep door. We moesten een kwart miljoen gulden betalen om ons platencontract te ontbinden. Zo kochten we ons vrij.’

Wat betekende dat voor je?

‘De eenzaamheid van de roem voel je niet alleen als je na een concert met suizende oren in je eenzige in een hotelkamer zit. Je voelt die ook omdat je niet meer de straat op kan. Ik kon nergens heen. Niet naar de supermarkt, naar het strand of naar een rommelmarkt. Ik kon het erf hier amper af, want ik werd aangevallen door gillende meisjes. Door ons contract af te kopen, maakten we

het begin van een bevrijding. Het was opnieuw een vlucht vooruit die mij ontzettend veel bevrediging gaf. Het was geweldig.’

In 1987 ontmoette je je vrouw. Kun je zeggen dat vanaf toen de tweede, rustigere helft van je leven begon?

‘O ja, dat klopt. Dat is een mooie gedachte. Het is daarbij ook een deel van mijn leven waarin de muziek niet meer zo’n grote rol speelde als daarvoor. De hectiek was eraf. Wat volgde, was een les in nederigheid. Als mensen ervoor zeiden dat ik zo lief was en zo mooi, dan streefde dat. Op de eerste plaats van de hitparade staan, deed dat ook. Daar was ik niet wars van. Ik moest langzaam afbouwen naar een andere staat van zijn. De focus kwam meer op mijn privéleven te liggen.’

Jullie hebben twee kinderen. Was je bang van hen hetzelfde te verwachten als jouw vader van jou verlangde: onvoorwaardelijke toewijding?

‘Ik was ervoor op mijn hoede. Kinderen zijn er altijd voor je. Die zijn zo solidair als maar kan. Het is makkelijk om als ouder op hen terug te vallen, zoals mijn vader deed. Voor mij was het uiteindelijk ellendig dat hij dat van mij verlangde. Ik wilde niet dat mijn kinderen dat ook zo zouden ervaren. Daarom probeer ik geen verwachtingen te hebben of te oordelen. Wat ik mooi vond aan mijn moeder, was dat zij dat juist niet deed. Na de dood van mijn vader stopte ik met mijn studie, ging in een commune wonen, had lang haar, blowde en was elke dag stoned. Nooit sprak mijn moeder daar enig woord van afkeuring over. Ze had er verdriet van, maar liet dat niet merken. Toen ik dat inzag, dacht ik: zo wil ik ook zijn voor mijn kinderen. Ik wil er altijd voor ze zijn, wat voor fratsen ze ook uithalen.’

Waarom lukte het uiteindelijk wel om jouw vrouw in je leven toe te laten?

‘Een mens wordt wijzer. Ik zag wel in dat ik me aan het leven en de liefde over moest geven, wilde ik er iets moois van maken.’

Je bent geland, zei je in het begin van dit gesprek.

‘Hoe ouder ik word, hoe meer ik mezelf ten doel stel te genieten. Tegelijkertijd weet ik hoe vergankelijk het allemaal is. Als ik de wereld zie waarin wij leven, dan voel ik me verdrietig over wat we er met zijn allen van maken: de oorlogen en de vervuiling, de vernietiging van de oerbossen en de dieren die uitsterven. Daar sluit ik mijn ogen niet voor. Naast dat verdriet voel ik ook een soort rebelsheid. Ik wil niet weggijken van alle ellende, maar er wat tegen doen en compassie hebben

met mensen die ongelukkig zijn of pijn lijden. Ik wil niet dat ze daar alleen in staan.’

Dit najaar doe je een theatertourcollege over Bob Dylan en je bent bezig met het schrijven van je zesde boek en bijbehorende cd. Lezen en horen we die boodschap daar straks in terug?

‘Dat boek gaat over mijn vader en moeder en hun ongelooflijk fantastische liefdesgeschiedenis. Ik wil dat de liedjes die ik daarover schrijf – over de situaties die ze meemaakten, vooral die in de Tweede Wereldoorlog – ook op deze tijd slaan. Al die polarisatie van toen, het beschimpen en buitensluiten, zie ik ook nu weer. We moeten alert zijn en bij onszelf te rade gaan: hoe sta ik hierin? Beweeg ik mee of ga ik de ander juist omhelzen? Graag zie ik dat we met empathie met elkaar omgaan.’

Wat kunnen wij leren van die liefde tussen jouw ouders?

‘Ik weet nog dat mijn vader in het concentratiekamp zat en in die ene brief die hij naar mijn moeder mocht schrijven, schreef: wij komen er wel doorheen, omdat wij liefhebben. Prachtig! Dat gevoel is de reden waarom ik dat boek en die liedjes wil schrijven en het komt net zo goed terug in de theatercollegetour over Bob Dylan. Ook hij was en is een ongelooflijk meelevende man die op een mooie manier naar de mensheid kijkt.’

Is dat het waar jij steeds weer op aanslaat? In je relatie tot je vader, tot de getroebleerde fans van Doe Maar, je ouders en de wereld: medeleven?

‘Een van de liedjes voor het nieuwe album heet *Kom naar huis* en eindigt zo: de tijd is aangebroken, zoals in dromen is voorspeld, de waarheid heeft gesproken, alleen nog mededogen telt. Zou het zo kunnen zijn, dan wordt de wereld mooier. Het is de liefde die het lijden overwint.’ ✖

‘Ik wil niet weggijken van alle ellende, maar er wat tegen doen en compassie hebben met mensen die ongelukkig zijn of pijn lijden’